

فرهنگیتمان

در روزهای گذشته چندین خبر متناقض از وضعیت تداوم یا تغییر شیوه تخصیص یارانه کالاهای اساسی منتشرشده است. هفته گذشته برای اولین‌باریکی از مسئولان سازمان برنامه‌ویودجه از تغییر شیوه ارانه زنجیره یعنی مصرف‌کنندگان خبر داد. پس از آن نیز رئیس‌جمهور در دو جلسه اخیر خود خبر از تغییر شیوه تخصیص یارانه کالاهای اساسی به یارانه نقدی یا کالابرگ خبر داد. به گفته یک مقام مسئول در سازمان برنامه‌ویودجه، دولت اعطای یارانه حداقل ۷۰۰ هزار تومانی به هر نفر در ماه را مدنظر دارد. اما در سویی دیگر هم‌زمان با این اظهارات، کمیسیون تلفیق بودجه ۱۴۰۵ نیز از تداوم تخصیص ۸/۸ میلیارد دلار ارز ترجیحی در سال آینده خبر می‌دهد. به اعتقاد کارشناسان دولت اگر قصد تغییر شیوه یارانه کالاهای اساسی از ارز ترجیحی به یارانه نقدی را دارد، باید ضمن درس‌آموزی از تجارب سال ۱۴۰۱ (حذف ارز ۴۲۰۰)، از اقدام عجولانه و بدون انقاع افکار عمومی خودداری کند. به گفته آنان، حذف تدریجی و نه دفعی و همچنین انتخاب زمان مناسب برای این اقدام در کنار نگاه متوازن به بخش عرضه و تقاضا و توجه به دو موضوع بسیار مهم ۱- تخصیص یارانه نقدی به مردم و ۲- تأمین سرمایه در گردش تولیدکننده باید ازجمله پیش‌شرط‌های مهم اقدام دولت در تغییر شیوه تخصیص یارانه کالاهای اساسی باشد.

رئیس‌جمهور:

یارانه به مصرف‌کننده واقعی داده خواهد شد
در روزهای گذشته مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور در نشست فعالان سیاسی و اجتماعی استان چهارمحال‌وبختیاری گفت: «ما دیگر دلار ۲۸۵۰۰ تومانی به کسی نمی‌دهیم.» رئیس‌جمهور گفت: «دلار را به هر کسی می‌دهیم می‌خورد.» وی بیان داشت برای رفع مشکلات نهاده‌های دامی دلار را به آخر زنجیره تولید واگذار می‌کنیم و ارز دولتی را به مصرف‌کننده واگذار خواهیم کرد. پزشکیان افزود: «ما یارانه را حذف نمی‌کنیم. یارانه را به مصرف‌کننده نهایی می‌دهیم.» رئیس‌جمهور همچنین بیان داشت: «هر کسی دلار ۲۸ هزارتومانی یا ۷۰ هزارتومانی می‌گیرد از رانت استفاده می‌کند.» وی افزود: «۱۸ میلیارد دلار یارانه داده‌ایم که با این اعتبار می‌توانیم برنامه‌ریزی کنیم که همه سفره‌های مردم یکسان شود.» پس از این اظهارات، جمعه ۱۲ دی ۱۴۰۴ نیز پزشکیان در نشستی با وزیر و مدیران وزارت جهاد کشاورزی، با اشاره به تصویب اصلاح شیوه تخصیص ارز ترجیحی در حوزه کالاهای اساسی، اظهار داشت: «طبیعی است این تصمیم منافع برخی افراد و بخش‌های ذی‌نفوذ را تحت‌تأثیر قرار دهد؛ اما آنچه دولت دنبال می‌کند حذف ارز ترجیحی نیست، بلکه اصلاح نحوه تخصیص آن و انتقال یارانه از حلقه نخست زنجیره توزیع به حلقه پایانی، یعنی مصرف‌کنندگان واقعی است.» پزشکیان با تأکید بر اینکه این مصوبه به تصویب رسیده و دلیلی برای تأخیر در اجرای آن وجود ندارد، گفت: «وزارت جهاد کشاورزی باید با تشکیل ستادی مشکل از مدیران و نمایندگان اصناف، اجرای این مصوبه را در فضایی تعاملی آغاز و پیگیری کند تا در صورت بروز هرگونه مشکل، بلافاصله بررسی و رفع شود. ممکن است در ابتدای اجرای طرح، برخی بخش‌ها به‌ویژه اصناف خرد با مشکلاتی مواجه شوند که لازم است سریعاً به آن‌ها رسیدگی شود.» پزشکیان، شیوه مرسوم تخصیص ارز ترجیحی و یارانه‌های ناشی از آن را بستری برای بروز تخلف و توزیع رانت دانست و افزود: «اصلاح این شیوه، بستر سوءاستفاده از بین می‌برد، بدون آنکه در حجم یارانه‌های پرداختی تغییری ایجاد شود. روش‌های گذشته غیرشفاف بود و عده‌ای محدود از آن بهره‌مند می‌شدند؛ اما اکنون شکل کار اصلاح شده و لازم است با نظارت دقیق، از هرگونه اختلال در معیشت مردم جلوگیری شود.» رئیس‌جمهور درنهایت تأکید کرد: «در صورت بروز هرگونه خلل در تأمین کالاهای اساسی، باید فوراً از مسیر واردات جبران شود تا مردم اطمینان داشته باشند دولت اجازه نخواهد داد در تولید، تأمین و توزیع کالاهای اساسی مشکلی ایجاد شود.»

کمیسیون تلفیق:

درسال آینده هم ارز ۲۸۵۰۰ تومانی داریم
اظهارات اخیر رئیس‌جمهور در خصوص اتمام تخصیص ارز ترجیحی و تبدیل آن به یارانه‌های نقدی در حالی است که چهارشنبه سخنگوی کمیسیون تلفیق بودجه ۱۴۰۵ اعلام کرد: «اختصاص منابع برای خرید تضمینی گندم، تأمین مابه‌التفاوت بنزین و تخصیص ارز ترجیحی کالاهای اساسی در این کمیسیون تصویب شده است.» مجتبی یوسفی در توضیح جلسه روز چهارشنبه (۱۰ دی‌ماه) کمیسیون تلفیق لایحه بودجه با اشاره به بررسی جدول ۱۴، موسوم به جدول منابع و مصارف هدفمندی یارانه‌ها گفت: «در جلسه کمیسیون تلفیق ابتدا اختصاص منابع برای خرید تضمینی گندم و تأمین آرد مورد بحث و بررسی قرار گرفت. محور دوم، تأمین منابع

مدیرمسئول:

محمدامین ایمانجانی

قائم‌مقام مدیرمسئول:

مسعود فروغی

سرمدیر:

محمد ذکیم‌زاده

تلفن و فکس:

۰۲۱) ۶۲۹۹۹۴۹۵

کدپستی:

۱۱۳۵۶۳۳۸۱۶

چاپ:

چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی

نشانی:

خیابان حافظ،پلین‌تر لژجمهوری

رویمروی ساختمانپورس

ساختمان فرهیختگان، طبقه سوم

طرح دولت برای رساندن یارانه به مصرف‌کننده چه فرصت‌ها و تهدیدهایی دارد

داستان یارانهٔ ۷۰۰ هزار تومانی وارز ترجیحی

همراه بود،» یوسفی با اشاره به موضوع ارز ترجیحی، یادآور شد: «کمیسیون تلفیق با اختصاص ۸/۸ میلیارد دلار ارز ترجیحی با نرخ ۲۸ هزار و ۵۰۰ تومان برای واردات و تأمین کالاهای اساسی موافقت کرد که از نظر ریالی معادل حدود ۵۰۷ هزار میلیارد تومان است.» وی با بیان اینکه این میزان ارز ترجیحی پاسخ‌گوی نیاز کامل کشور نیست، گفت عملکرد اسمال نشان می‌دهد تاکنون حدود ۱۰ میلیارد دلار ارز ترجیحی تخصیص‌یافته و

چند خط قرمز دولت برای تغییر یارانه‌ها

این کارشناس اقتصادی تکمیل کرد: «فلسفه پرداخت نقدی بر این فرض استوار است که ممکن است برخی افراد به کالاهای مشخص‌شده نیاز نداشته باشند و ترجیح دهند منابع دریافتی را صرف خرید اقلام دیگری کنند. اما در مورد کالاهای اساسی، چنین فرضی چندان مصداق ندارد؛ چراکه این اقلام جزء نیازهای عمومی و همگانی جامعه‌اند. درصورتی که فردی تمایلی به استفاده از این کالاها نداشته باشد و ترجیح دهد هزینه‌های بالاتری را صرف سایر مصارف کند، به احتمال زیاد به دهک‌های بالای درآمدی تعلق دارد و اساساً مشمول دریافت این حمایت‌ها نیست. در مجموع، ایده ارائه هم‌زمان دو گزینه پرداخت نقدی و کالایی، درصورتی که در مرحله اجرا با سهولت، شفافیت و شناسایی دقیق گروه‌های هدف همراه باشد، می‌تواند به‌عنوان سیاستی قابل قبول و جذاب موردتوجه قرار گیرد.»

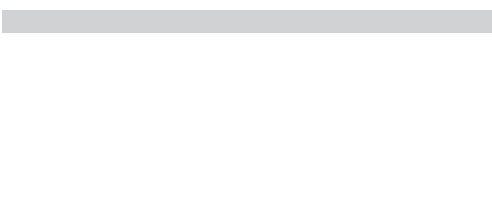
زمان اجرای جراحی اقتصادی مهم است

این اقتصاددان در پایان در باره اظهارات کارشناسان درباره الزام موکول‌کردن اصلاحات و جراحی اقتصادی به‌زمانی دیگر یادآور شد: «درهرصورت، این سیاست ذاتاً با ریسک همراه است. تصمیمی که به افزایش چندبرابری قیمت کالاهای پر مصرف و اساسی خانوارها، به‌ویژه اقلام خوراکی، منجر می‌شود، ناگزیر پیامدهایی همچون رشد قابل توجه تورم در ماه‌های اول را به دنبال خواهد داشت. هرچند پرداخت‌های نقدی به‌عنوان ابزار جبرانی در نظر گرفته شد، اما واقعیت این است که افزایش قیمت کالاهای فشار اقتصادی محسوسی بر جامعه وارد می‌کند. از همین رو، اجرای چنین سیاستی مستلزم فراهم بودن بسترهای اجتماعی مناسب نیز است. این تصمیم باید در شرایطی نسبتاً ثبات‌ات و نرمال از نظر سیاسی و اجتماعی به اجرا درآید؛ چراکه در وضعیت‌های غیرنرمال، ریسک عدم موفقیت سیاست به طور قابل توجهی افزایش می‌یابد. در مجموع، منطقی‌تر آن است که این سیاست به‌صورت تدریجی و در چند مرحله اجرا شود. اجرای گام‌به‌گام این امکان‌را فراهم می‌کند که در مرحله نخست، بازخوردها و آثار واقعی سیاست ارزیابی شده و در مراحل بعدی، اصلاحات و تعدیلات لازم با دقت بیشتری اعمال شود.»

یارانه نقدی یا کالایی؟

درویدان درباره پرداخت یارانه ۷۰۰ هزارتومانی در ازای حذف ارز ترجیحی به معتقد است: «به نظر می‌رسد دولت در اعمال پرداخت کمک نقدی از صداقت لازم برخوردار است، هرچند به اعتقاد من، گزینه کالایی می‌تواند انتخاب مناسب‌تری باشد. منظور از این گزینه، پرداخت یک سبد مشخص از کالاهای اساسی با قیمتی ثابت است؛ سبدی که شامل محصولات غذایی پر مصرف باشد و قیمت آن با نوسانات بازار افزایش نیابد، تا مردم در ازای آن پرداخت ثابتی داشته باشند. بر اساس اطلاعات موجود، دولت در نظر دارد هر دو گزینه را در اختیار شهروندان قرار دهد؛ به این معنا که افراد بتوانند در صورت تمایل، مبلغ نقدی دریافت کنند یا در صورت ترجیح، سبد کالایی را انتخاب کنند. با این حال، همچنان سبد کالایی از منظر اقتصادی معقول‌تر به نظر می‌رسد؛ چراکه کالاهای اساسی از جمله مرغ، گوشت، برنج، تخم مرغ و روغن اقلامی هستند که تقریباً همه خانوارها مصرف می‌کنند.»

است. تا زمانی که بودجه هزاران هزار میلیاردی هلدینگ‌های دولتی خطر قرمز است، بانک‌های بیمار صاحب تریبون هستند و صندوق‌های ورشکسته با تزریق پول مردم زنده نگه داشته می‌شوند، هرگونه صحبت از اصلاحات، فریبی بیش نیست. اقتصاد آزاد و سازوکار قیمت‌گذاری واقعی تنها راه نجات است و هرگونه ادامه سیاست‌های دستوری و رانتی، مردم را در مسیر سقوط قرار می‌دهد.

هیچ‌نهاد فرهنگی و ایدئولوژیک بالاتر از قانون نیست و هیچ بهانه‌ای برای رفتار غیرشفاف پذیرفته نیست. هزینه‌ها و متابعشان باید شفاف، قابل رصد و زیر ذرهبین افکار عمومی باشد. هیچ‌رست فرهنگی یا ادعای مقدس نمایانه‌ای نمی‌تواند جای پاسخگویی و حسابرسی را بگیرد و هیچ کس حق ندارد از منابع عمومی سوءاستفاده کند. شفافیت اجباری است؛ یا قانون، یا بی حسابی.

راه‌گریز از این بن‌بست امروز روشن است و در دسترس: شفافیت داده‌محور و تصمیم‌جسورانه برای اصلاح ساختاری. دولت و مجلس دیگر نمی‌توانند با اعداد مخفی بازی کنند. به استقرار نظام یکپارچه شفافیت و حسابرسی مستقل می‌توان همه جریان‌های

میلیارد تومان است. این‌ها موتورهای واقعی تورم، سقوط قدرت خرید و فلاکت مردم هستند، نه چند ردیف کوچک بودجه که در تیتَر خبرها غوغا می‌کنند.

چرا این ابعاد فاجعه دیده نمی‌شوند؟ پاسخ ساده است: یکتبانی سکوت و مدیریت میدان دید. شبکه‌های به‌هم‌تنیده قدرت و رانت، با خرج کردن «پول رسانه‌ای» و مهندسی جریان اطلاعات، توجه عمومی را به حاشیه‌های کم‌هزینه منحرف می‌کنند. منتقدان «بی‌خطر» هم برای دیده شدن به این تله می‌افتند و مشغول جنجال‌های نمادین می‌شوند. نتیجه آن است که رانت‌خواران در امان می‌مانند، رُست روشنفکری حفظ می‌شود و اقتصاد واقعی در محاصه دستور و رانت گرفتار می‌ماند. این یک بازی ساختگی است: رانت بزرگ، پول می‌دهد تا پنهان بماند؛ منتقد کوچک، سرگرم می‌شود تا خطری نداشته باشد؛ و مردم، تاوان تورم، سقوط قدرت خرید و ناکارآمدی سیاست‌ها را می‌پردازند.

مستله، اختلاف‌نظر کارشناسی نیست؛ مسئله پنهان‌کاری سیستماتیک و حفاظت از امپراتوری‌های مالی غیرشفاف

مصوبه سال ۱۴۰۴ نیز ۱۲ میلیارد دلار بوده، بنابراین عدد ۸/۸ میلیارد دلار قطعاً کفایت نمی‌کند و این موضوع باید در ادامه بررسی‌ها اصلاح شود. سخنگوی کمیسیون تلفیق درنهایت گفت: «در مجموع، پیش‌بینی منابع مابه‌التفاوت بنزین، اختصاص ۲۹۰ هزار میلیارد تومان برای خرید تضمینی گندم و تأمین نسان و آرد و نیز تخصیص ۸/۸ میلیارد دلار ارز ترجیحی برای کالاهای اساسی، با اکثریت آرا در کمیسیون تلفیق تصویب شد.» درنهایت مشخص نیست منظور کمیسیون تلفیق پرداخت معادل ریالی ارز ترجیحی در قالب یارانه نقدی یا کالابرگ است یا اینکه مجلس قصد دارد مانع حذف ارز ترجیحی شده و تخصیص آن به شیوه کنونی ادامه یابد.

اظهارات متناقض مسئولان هزینه‌زاست

در روزهای اخیر بخشی از اظهارات رئیس‌جمهور در خصوص نحوه انتخاب وزیر جهاد کشاورزی منجر به سوءتفاهم‌هایی بین دولت و مجلس شد. در جریان جلسه اخیر رئیس‌جمهور با فعالان سیاسی، اجتماعی و فرهنگی استان چهارمحال‌وبختیاری، یکی از دامداران به عملکرد وزارت جهاد کشاورزی انتقاد کرد و وزیر را مقصر وضعیت فعلی دانست. پزشکیان در پاسخ گفت: «انتخاب وزیر کشاورزی صرفاً بر اساس نظر من نبوده و کمیسیون کشاورزی مجلس پیشنهادهایی ارائه کرده است. تصمیم نهایی بر اساس سازوکارهای رسمی و نظر کارشناسان گرفته شد و انتخاب‌ها ارتباطی با روابط شخصی نداشت.» این اظهارات رئیس‌جمهور حاشیه‌های را برای دولت ایجاد کرد. برخی نمایندگان مجلس صریحاً نقش مجلس در انتخاب وزیر جهاد کشاورزی را رد کردند، همچنین پس از اظهارات رئیس‌جمهور، برخی کانال‌های تلگرامی از استعفای وزیر جهاد کشاورزی خبر دادند، خبری که بعداً از سوی دولت تکذیب شد. پس از آن رئیس‌جمهور با بازدید سرزده از وزارت جهاد کشاورزی سعی کرد ضمن دلجویی از وزیر، حمایت خود را از ادامه کار نوری قزله‌ج و تیم فعلی وزارتخانه اعلام کند.

مسروو این چند اتفاق نشان می‌دهد از ابتدا نیز بیسان این اظهارات و حاشیه‌سازی پیرامون وزارت جهاد کشاورزی ضرورت نداشت و ضروری است مسئولان کشور در شرایط فعلی از هرگونه اظهارات متناقض که به ایجاد سوءتفاهم‌هایی بین ارکان دولت و حاکمیت منجر می‌شود، پرهیز کنند.

۳ دیدگاه متعارض در اعطای یارانه‌ها

از سال ۱۳۹۷ تاکنون که ارز ترجیحی به جز مقطع کوتاه سال ۱۴۰۱ به کالاهای اساسی، دارو و تجهیزات پزشکی داده شده، همواره یک سؤال در ذهن بسیاری از پژوهشگران، اقتصاددانان و مردم وجود داشته که اگر دولت ارز ترجیحی به تولید این اقلام اساسی می‌دهد پس چرا نتیجه آن در زندگی مردم ملموس نیست. در پاسخ به این سؤال سه پاسخ وجود داشته است. گروه اول معتقدند اساساً این یارانه‌ها به مصرف‌کننده نمی‌رسد و همه این رانت عاید رانتجویان می‌شود. گروه دوم می‌گویند بخشی از این یارانه‌ها به مردم می‌رسد و این طور نیست که بگویم مردم از این یارانه بهره‌مند نمی‌شوند. آن‌ها با استناد به جش قیمتی اقلام اساسی پس از حذف ارز ۴۲۰۰ می‌گویند ادعای گروه اول کاملاًصحیح نیست؛ اما گروه سوم نیز هستند که معتقدند بر خلاف ادعای گروه اول و دوم، این یارانه کاملاً به هدف می‌خورد و حتی می‌گویند این شکاف نرخ ارزی که گروه اول و دوم از آن به‌ عنوان رانت حرف می‌زنند نیز باید با اقدامات تبیهی دولت حذف شده و نرخ ارز به قیمت بین ۲۰ و ۳۰ هزار تومان برای همه نیازهای کشور تخصیص داده شود. این سه دیدگاه منجر به ارائه راهکارهای متفاوت و بعضاً متناقض به دولت شده است. گروه اول صرفاً آزادسازی دفعی (و نه تدریجی) ارز ترجیحی را پیشنهاد می‌کنند و راهکار آن‌ها، ارائه یارانه به مصرف‌کننده در قالب کالابرگ و یا یارانه نقدی است. گروه دوم عمدتاً به آزادسازی تدریجی معتقد است و می‌گوید این اقدام باید از طریق محدودکردن اقلام مورد حمایت و سپس حذف کامل آن صورت گرفته و همچنین حذف ارز ترجیحی کالای اساسی را نباید به‌تنهایی و مبتنی بر مسئله رانت‌زدایی دید، بلکه باید آنرا بخشی از یک برنامه صنعتی بخش کشاورزی درک کرد. هر دو گروه اول و دوم گرچه در حذف دفعی و تدریجی ارز ترجیحی تفاوت دیدگاه دارند؛ اما بر توجه دولت به تأمین سرمایه در گردش در زنجیره تولید کالاهای اساسی و اعطای یارانه‌های نقدی به مردم تأکید دارند؛ اما همان‌طور که گفته شد، گروه سوم معتقد است یارانه ارز ترجیحی کاملاً به هدف می‌خورد و اساساً رانتی وجود ندارد که حذف شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد دیدگاه دولت‌ها نیز همواره در بطنی دید دو گروه اول و دوم بوده و اگر دولت‌ها در حذف ارز ترجیحی تأخیر داشته‌اند، معمولاً به دلیل ملاحظات امنیتی و اجتماعی بوده است. این موضوع به‌خوبی در اظهارات مسئولان دولتی در سه دولت روحانی، شهید رئیسی و دولت فعلی دیده می‌شود. اغلب مسئولان به مشکلات، چالش‌ها، فساد، خروج اقلام اساسی از شبکه رسمی توزیع و گرانی کالاهای اساسی مشمول ارز ترجیحی گله داشته‌اند. بااین حال، آنچه باعث شده در حذف ارز ترجیحی صبور باشند، اولاً دسترسی بهتر و بیشتر به منابع ارزی و ثانیاً برخی موانع داخلی تخصیص یارانه ریالی بوده است.

مالی کلان را از هلدینگ‌ها، بانک‌ها و صندوق‌ها به‌صورت زنده و عمومی رصد کرد، رانت و اتلاف را پیش از تبدیل شدن به فاجعه شناسایی نمود و افسکار عمومی را از دام مهندسی حواس‌پرتی رها کرد. قیمت‌گذاری دستوری باید خود را به مکانیسم‌های بازار آزاد و رقابت واقعی بدهد تا منابع به سمت بخش‌های مولد هدایت شوند و اقتصاد ایران به‌جای بازی‌های رانتی، به مسیر رشد و شفافیت بازگردد.

۷ اقتصاد ایران با افشاگری نمادین و جنجال‌های سالانه نجات نمی‌یابد. نجات واقعی در گروی یک انقلاب شفافیت داده‌محور، اصلاح کامل امپراتوری‌های مالی رانتی و احیای سازوکارهای بازار آزاد است. باید خواستار شفافیت کامل و لحظه‌ای صورت‌های مالی تمام نهاد‌های حاکمیتی و شبه‌حاکمیتی شد، نظارت مستقل و فناوری‌محور جایگزین گزارش‌های دست چین شده گردد و مدیران و صاحبان منابع کلان پاسخگو شوند.

شرایط اقتصادی کشور نشان می‌دهد مهلت تمام شده با شفافیت واقعی و بازار آزاد با ادامه سقوط در پرتگاه رانت، تورم و فقر. انتخاب با نمایندگان ملت و دولت است.